

DOI: <http://doi.org/10.32750/2026-0302>

УДК G21, G28, G32, O33

JEL Classification: G21, G28, G32, O33

Вергелюк Юлія Юріївна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет
Ірпінь, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1773-6631
e-mail: verheliuk@ukr.net

Ганцяк Михайло Олегович

доктор філософії (PhD)
в. о. начальника відділу фінансової політики
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки
Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-6136-3193
e-mail: m.hantsyak@ukr.net

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА КРЕДИТНОГО РИНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню особливостей формування фінансової безпеки кредитного ринку в умовах цифрової трансформації. Обґрунтовано необхідність комплексного розгляду фінансової безпеки кредитного ринку як цілісної системи, що охоплює банківський і небанківський сегменти. Узагальнено сучасні наукові підходи до трактування сутності фінансової безпеки фінансових установ, цифровізації фінансового сектору, цифрової операційної стійкості та управління ризиками. Запропоновано авторське трактування поняття фінансової безпеки кредитного ринку, відповідно до якого вона розглядається як стан його функціонування, що забезпечує стабільну реалізацію кредитних відносин, ефективне виконання фінансовими посередниками своїх функцій та здатність протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Представлено концептуальний підхід до оцінювання впливу цифрової трансформації через технічний, поведінково-бізнесовий, алгоритмічний та функціональний канали, а також систематизовано ризики фінансової безпеки, що трансформуються або актуалізуються в межах кожного з них. Проаналізовано сучасні міжнародні підходи до забезпечення цифрової операційної стійкості фінансових установ та визначено їх значення для розвитку регуляторного середовища фінансового ринку. Здійснено аналіз показників фінансової безпеки банківського й небанківського сегментів кредитного ринку України. Встановлено, що оцінювання фінансової безпеки кредитного ринку має ґрунтуватися на комплексному врахуванні не лише показників фінансової стійкості та якості кредитного портфеля, а й ефективності реалізації фінансовими посередниками кредитної функції. Обґрунтовано доцільність інтеграції показників цифрової трансформації, цифрової операційної стійкості та функціональної ефективності фінансового посередництва до перспективної методики оцінювання економічної безпеки держави.

Ключові слова: фінансова безпека; фінансові посередники; фінансовий ринок; кредитний ринок; кредитний ризик; кредитні послуги; цифрова трансформація; цифровізація.

ВСТУП

Постановка проблеми. У сучасних умовах кредитний ринок зазнає глибоких структурних змін, обумовлених цифровою трансформацією фінансового сектору, поширенням нових моделей фінансового посередництва та розширенням спектра цифрових кредитних сервісів. Водночас особливості організації кредитного ринку істотно відрізняються між країнами залежно від моделі фінансової системи, рівня розвитку банківського і небанківського секторів, а також інституційних засад регулювання фінансового ринку.

Для України характерною є концентрація кредитного ринку переважно у банківському сегменті за відносно незначної питомої ваги небанківських кредиторів, представлених, насамперед, фінансовими компаніями та кредитними спілками. На перший погляд це може створювати уявлення про тотожність фінансової безпеки кредитного ринку та фінансової безпеки банківського сектору. Проте таке ототожнення є методологічно необґрунтованим. Банківська діяльність функціонує в умовах комплексного пруденційного регулювання, тоді як окремі сегменти небанківського кредитування характеризуються відмінними регуляторними підходами, що позначається на рівні захисту прав позичальників, стандартах поведінки кредиторів та механізмах управління ризиками.

Кредитний ринок є складовою фінансового ринку та функціонує в межах єдиного безпекового середовища держави. Разом із тим чинна нормативно-методична база не формує цілісного підходу до оцінювання та забезпечення його фінансової безпеки. Зокрема, після втрати чинності Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки держави, у структурі яких фінансова безпека оцінювалася окремо за банківським сектором і сектором небанківських фінансових установ, відсутній загальновизнаний підхід до комплексного оцінювання безпеки кредитного ринку як єдиної системи. У результаті питання його фінансової безпеки фактично розглядаються фрагментарно, переважно в межах окремих інституційних сегментів.

Актуальність зазначеної проблематики посилюється трансформацією фінансового посередництва під впливом цифрових технологій. Цифровізація змінює не лише канали надання кредитних послуг, а й механізми оцінювання кредитоспроможності, управління ризиками, взаємодії між кредиторами, позичальниками та регуляторами. Інтеграція технологій штучного інтелекту, цифрової ідентифікації, відкритого банкінгу, автоматизованого скорингу та платформних моделей кредитування створює нові можливості для розвитку кредитного ринку, водночас генеруючи додаткові фінансові, операційні, інформаційні та регуляторні ризики.

Переосмислення теоретичних положень і розроблення практичних підходів до зміцнення фінансової безпеки кредитного ринку в умовах цифрової трансформації набувають особливої актуальності як для розвитку фінансового посередництва, так і для забезпечення стійкості фінансової системи загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя дослідження фінансової безпеки кредитного ринку сформувалося на перетині кількох взаємопов'язаних напрямів наукових досліджень. Передусім це праці, присвячені фінансовій безпеці банківської системи та окремих банківських установ. Так, О. Барановський та А. Лагно [1] розкривають сутність фінансової безпеки банківської системи, її місце в забезпеченні економічної безпеки держави та особливості функціонування в кризових умовах. О. Барановський і Т. Путінцева [3] обґрунтовують визначальну роль ліквідності у забезпеченні фінансової безпеки комерційних банків, розглядаючи її як одну з ключових передумов фінансової стійкості та надійності банківської діяльності.

Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із впливом цифрової трансформації на функціонування фінансових установ. Зокрема, О. Колодізев і В. Береговий [10] аналізують роль банківських інновацій у зміцненні фінансової безпеки банків, а Н. Ситник та І. Половчак [12] досліджують взаємозв'язок цифровізації, кібербезпеки та фінансової стійкості банківського сектору. Концептуальні засади фінансової безпеки банків в умовах сучасних викликів також висвітлено у працях Н. Москаленко [14], О. Заячківської та О. Сиротюк [15].

У зарубіжній науковій літературі увага зосереджується переважно на трансформації ризиків фінансового сектору під впливом цифрових технологій. С. Betancourt, V. Aranda, C. García та E. Villanueva [4] досліджують стратегічні ризики цифровізації діяльності фінтех-компаній і необанків, тоді як L. Mester [5], K. Anand, C. Duley та P. Gai [6] обґрунтовують взаємозв'язок кібербезпеки та фінансової стабільності, наголошуючи на системному характері цифрових ризиків.

Важливу роль у формуванні сучасних підходів до забезпечення фінансової безпеки фінансового сектору відіграють і міжнародні регуляторні інституції. У межах Digital Operational Resilience Act (DORA) Європейське банківське управління (European Banking Authority, EBA) сформувало єдиний підхід до забезпечення цифрової операційної стійкості фінансових установ, акцентуючи увагу на управлінні ІКТ-ризиками, ризиками сторонніх постачальників цифрових послуг та підвищенні стійкості фінансової інфраструктури до кіберінцидентів [21].

Водночас переважна більшість наукових праць зосереджена на дослідженні фінансової безпеки банківської системи, окремих фінансових установ, цифрової трансформації або окремих видів ризиків. Натомість питання фінансової безпеки кредитного ринку як цілісної системи, що об'єднує банківський, небанківський та цифровий сегменти кредитування, а також враховує трансформацію посередницької функції під впливом цифровізації, залишаються недостатньо розробленими, що й зумовило вибір теми цього дослідження.

Метою статті є розвиток теоретичних та прикладних засад забезпечення фінансової безпеки кредитного ринку в умовах цифрової трансформації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кредитний ринок є одним із ключових сегментів фінансового ринку, через який реалізується перерозподіл тимчасово вільних фінансових ресурсів між економічними агентами. Виконуючи функцію фінансового посередництва, його суб'єкти забезпечують трансформацію заощаджень у кредитні ресурси, сприяючи фінансуванню інвестиційної діяльності, підтримці ліквідності суб'єктів господарювання та економічному зростанню. Водночас саме кредитний ринок належить до найбільш чутливих до внутрішніх і зовнішніх шоків сегментів фінансової системи, оскільки погіршення платоспроможності позичальників безпосередньо впливає на якість кредитних портфелів, фінансову стійкість кредиторів та, як наслідок, рівень фінансової безпеки фінансового ринку загалом.

Забезпечення фінансової безпеки кредитного ринку потребує формування ефективної системи регулювання, здатної мінімізувати системні ризики та підтримувати довіру до фінансових посередників. Разом із тим надмірна концентрація регуляторної політики на дотриманні пруденційних нормативів може обмежувати схильність кредиторів до прийняття економічно обґрунтованого ризику, звужувати масштаби кредитування та послаблювати реалізацію посередницької функції кредитного ринку, наслідком чого стає зниження ефективності трансформації акумульованих фінансових ресурсів у продуктивні інвестиції. Водночас недостатній рівень регуляторного впливу, характерний для окремих сегментів небанківського кредитування, створює передумови для накопичення фінансових ризиків, послаблення захисту прав позичальників та виникнення додаткових загроз фінансовій безпеці (рис. 1).

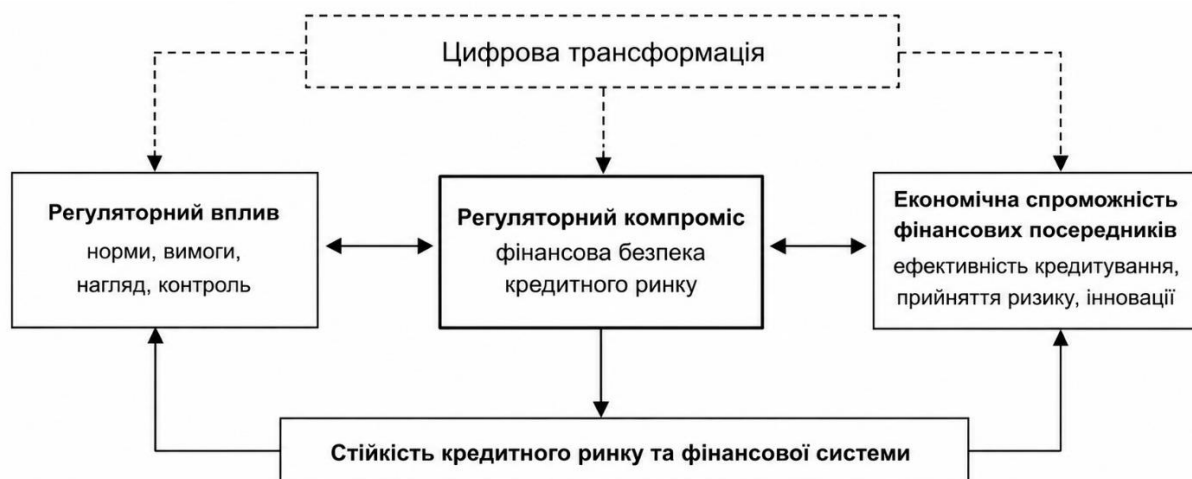

Рис. 1. Регуляторний баланс як основа фінансової безпеки кредитного ринку
Джерело: побудовано авторами.

Фінансова безпека кредитного ринку формується під впливом необхідності досягнення балансу між достатністю регуляторного впливу та збереженням економічної спроможності суб'єктів кредитного ринку ефективно виконувати функцію фінансового посередництва. Особливої актуальності зазначена проблема набуває в умовах цифрової трансформації, яка одночасно розширює можливості кредитування, змінює моделі взаємодії між учасниками ринку та генерує нові джерела фінансових, технологічних і регуляторних ризиків.

Фактично фінансова безпека кредитного ринку має формуватися на основі такої конфігурації, за якої посередницькі функції реалізуються максимально повно, оскільки в іншому разі постає питання доцільності заходів державної підтримки суб'єктів кредитного ринку. Досить обґрунтованою є думка, що: «...підвищення безпеки банківської сфери є дієвим методом превентивного антикризового управління національною економікою» [1, с. 143].

Структура кредитного ринку України характеризується домінуванням банківського сектору, на який припадає переважна частка операцій з кредитування. Саме тому в науковій літературі кредитний ринок нерідко ототожнюється з ринком банківських кредитних послуг. Водночас такий підхід не повною мірою відображає інституційну структуру кредитного ринку, оскільки поряд із банками функціонують кредитні спілки, ломбарди, фінансові компанії та інші небанківські надавачі кредитних послуг. Незважаючи на відносно незначну частку їх діяльності, вони є повноцінними учасниками кредитного ринку та здійснюють фінансове посередництво в окремих його сегментах.

Оцінювання фінансової безпеки кредитного ринку доцільно здійснювати з урахуванням неоднорідності його інституційної структури та особливостей державного регулювання окремих сегментів кредитування [2]. Саме відмінності у регуляторних підходах до банківських і небанківських надавачів кредитних послуг значною мірою визначають специфіку ризиків, рівень захисту учасників кредитних відносин та ефективність реалізації посередницької функції кредитного ринку. Переважаюча роль банківської частини в структурі кредитного ринку обумовила фокусування наукових досліджень саме на вивченні безпеки цієї частини ринку. Кут зору під яким вивчається безпека банківського кредитного ринку досить різноманітна: від безпеки комерційних банків, центрального банку та всієї банківської системи, до виокремлення рівнів чи кредитних інструментів. Заслужують на окрему увагу дослідження ролі властивостей

чи нормативів в якості складових фінансової безпеки. Погоджуємось, що незапереченою є правомірність погляду, що неодмінними складовими фінансової безпеки комерційних банків є фінансова стійкість, їх надійність, які, у свою чергу, багато в чому зумовлюються станом їх ліквідності. Адже, саме ліквідність банку впливає на фінансову безпеку шляхом забезпечення безперебійної взаємодії з реальним сектором і населенням [3].

Дедалі частіше в науковій літературі порушуються питання цифровізації та фінтеху як чинника фінансової безпеки окремих установ чи ринку в цілому. Це досить обґрунтовано з позиції того, що цифрова трансформація змінює традиційні підходи до забезпечення фінансової безпеки, оскільки поряд із підвищенням ефективності кредитної діяльності формує нові джерела стратегічних ризиків. До найбільш значущих із них належать кіберзагрози, технологічна складність цифрової інфраструктури та необхідність постійної адаптації до швидких технологічних змін [4]. Тому фінансова безпека дедалі більше визначається здатністю фінансових посередників поєднувати цифрову модернізацію з належним рівнем управління ризиками та дотриманням регуляторних вимог.

Застарілі методики визначення складових економічної безпеки держави не включали аспекту цифрової трансформації окремих систем держави, в тому числі й фінансового ринку. В той же час практика, частота та глибина використання таких технологій перевело кібербезпеку в категорію суспільних благ [5]. Саме забезпечення кібербезпеки на оптимальному рівні в межах фінансової системи запобігає ризикам операційної стійкості та дає змогу здійснювати заходи, що підвищують безпеку. Втім для цих заходів обсяг фінансових ресурсів вимагає збільшення, адже фінансування потребує не лише дотримання нормативів регулятора, а й організація нівелювання впливу кіберзагроз. Тому фінансові установи, керуючи власною цифровою безпекою, змушені оптимізувати фінансові вкладення та знаходити компроміс між операційною безпекою та кібербезпекою [6].

Вважаємо, що в умовах цифрової трансформації кредитного ринку, а ширше — фінансового ринку, вплив цифрових технологій на фінансову безпеку реалізується через декілька взаємопов'язаних каналів.

Перший канал пов'язаний із технічними збоями, порушенням конфіденційності інформації та несанкціонованим доступом до даних і фінансових операцій. Саме на цьому рівні формується система кібербезпеки як складова фінансової безпеки кредитного ринку.

Другий канал проявляється через трансформацію бізнес-моделей та зміну поведінкових моделей фінансових посередників під впливом цифрових технологій. У цьому контексті дедалі більшої актуальності набуває питання взаємозв'язку між рівнем цифровізації фінансових послуг та схильністю фінансових посередників до прийняття ризику [7].

Третій канал визначається глибиною інтеграції цифрових технологій у процес прийняття фінансових рішень. Сучасний розвиток фінтех-індустрії створює передумови для використання агентного штучного інтелекту під час здійснення платежів, кредитування, управління активами та інших фінансових операцій. Водночас делегування системам штучного інтелекту прийняття складних фінансових рішень може супроводжуватися ризиком вибору неоптимальних альтернатив в умовах нестандартної ринкової кон'юнктури [8].

Четвертий канал пов'язаний із впливом цифрової трансформації на функціональну спроможність фінансових посередників. Зростання витрат на цифровізацію, підтримання інноваційності фінансових сервісів та відповідність підвищеним вимогам інформаційної

безпеки може обмежувати кредитну активність фінансових установ. У поєднанні з тенденцією до уникнення кредитного ризику це може послаблювати реалізацію посередницької функції кредитного ринку, що не завжди відповідає цілям забезпечення його фінансової безпеки. Саме цей канал набуває особливої актуальності для України в контексті повоєнного економічного відновлення, коли потреба у фінансовому посередництві суттєво зростатиме [9]. Систематизацію ризиків фінансової безпеки кредитного ринку за каналами впливу цифрової трансформації наведено в таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

**Ризики фінансової безпеки кредитного ринку,
на які поширюється вплив цифрової трансформації**

Канал впливу цифрової трансформації	Ризики фінансової безпеки, що трансформуються або актуалізуються
Технічний канал	Операційний ризик; кіберризик; технологічний ризик; ризик порушення конфіденційності, цілісності та доступності даних; ризик цифрового шахрайства; ризик залежності від ІТ-інфраструктури та зовнішніх провайдерів цифрових послуг.
Поведінково-бізнесовий канал	Кредитний ризик; ризик ліквідності; ризик надмірного прийняття; ризик концентрації; ризик прибутковості; репутаційний ризик.
Алгоритмічний канал	Модельний ризик; ризик алгоритмічних помилок; ризик непрозорості алгоритмів («чорна скринька»); ризик хибної оцінки кредитоспроможності; ризик алгоритмічної упередженості; комплаєнс-ризик; правовий ризик.
Функціональний канал	Стратегічний ризик; регуляторний ризик; інноваційний ризик; ризик втрати конкурентоспроможності; ризик скорочення кредитної активності; ризик дисфункції фінансового посередництва; ризик недофінансування реального сектору економіки.

Джерело: побудовано авторами.

Представлена систематизація свідчить, що кожен із виділених каналів формує власний механізм впливу цифрової трансформації на фінансову безпеку кредитного ринку. У межах технічного каналу ризики виникають унаслідок цифровізації операційних процесів та зростання залежності фінансових посередників від інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Поведінково-бізнесовий канал характеризується зміною підходів до управління ризиками, кредитної політики та бізнес-моделей фінансових посередників під впливом цифрових технологій. Алгоритмічний канал пов'язаний із делегуванням окремих управлінських і кредитних рішень цифровим системам та використанням моделей штучного інтелекту, що змінює характер невизначеності під час прийняття фінансових рішень. Водночас функціональний канал відображає вплив цифрової трансформації на здатність кредитного ринку виконувати свою базову посередницьку функцію в економіці, що набуває особливого значення в умовах зростання потреби у фінансових ресурсах для повоєнного відновлення.

Втім в наукових дослідженнях існують і протилежні думки, що ґрунтуються на ідеї позитивного впливу цифрових технологій та інновацій на фінансову безпеку. Для прикладу [10]: «Банківські інновації відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки банку, запобіганні кіберзагрозам, оптимізації управління ризиками, посиленні нагляду та забезпеченні безпеки грошових операцій. Завдяки популярності диджитал-технологій інновації в банківській галузі охоплюють широкий спектр таких сфер, як безпосередньо самі цифрові технології, фінансові продукти, системи управління ризиками та безпека. При цьому можна суттєво підвищити якість обслуговування клієнтів, оптимізувати операційні процеси та поліпшити наявну систему управління ризиками, у тому числі в різних структурних підрозділах банку».

Сучасні дослідження свідчать, що цифрова трансформація суб'єктів кредитного ринку неоднозначно впливає на рівень їх фінансової безпеки. З одного боку, цифрові технології підвищують ефективність бізнес-процесів, швидкість обробки інформації та якість управління ризиками, з іншого — трансформують природу традиційних ризиків фінансового посередництва та формують нові джерела загроз. Насамперед цифровізація впливає на операційний, кредитний, ризик ліквідності, процентний, валютний, правовий, комплаєнс-ризик і ризик концентрації, змінюючи механізми їх виникнення, оцінювання та управління. Одночасно виникають специфічні ризики цифрового середовища, серед яких кіберризик, ризик порушення конфіденційності даних, технологічний ризик, ризик залежності від цифрової інфраструктури та зовнішніх ІТ-провайдерів, а також ризик використання алгоритмів штучного інтелекту під час прийняття фінансових рішень. Водночас зазначені трансформації не змінюють цілісності поняття фінансової безпеки кредитного ринку, а лише розширюють сукупність чинників, що визначають її рівень та потребують врахування в процесі управління.

Попри значну кількість сучасних досліджень, присвячених фінансовій стабільності банків, ризик-менеджменту та цифровій трансформації фінансового сектору, поняття фінансової безпеки кредитного ринку залишається недостатньо розробленим. Як правило, увага дослідників зосереджується на окремих інститутах кредитного ринку або окремих видах ризиків, тоді як комплексний підхід до фінансової безпеки кредитного ринку як цілісної системи практично відсутній. На наш погляд, цифрова трансформація не змінює сутності фінансової безпеки кредитного ринку, а лише розширює сукупність чинників, що визначають її рівень та потребують врахування в процесі управління. Такий підхід відповідає трактуванню фінансової безпеки як комплексної багаторівневої системи, окремі складові якої перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємовпливі [11].

Узагальнюючи викладене, під фінансовою безпекою кредитного ринку пропонуємо розуміти такий стан його функціонування, за якого забезпечуються належні умови для стабільної реалізації кредитних відносин, ефективного виконання фінансовими посередниками своїх функцій, підтримання фінансової стабільності та здатності кредитного ринку протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. У такому розумінні цифрова трансформація не розглядається як самостійна складова фінансової безпеки, а інтегрується до системи чинників, що визначають умови її формування, рівень та механізми забезпечення.

Попри спроби науковців інтегрувати показники поширення та інтенсивності впровадження цифрових технологій у діяльність банків до систем оцінювання фінансової безпеки, обмеженість часових рядів, неоднорідність статистичних показників і різна глибина цифрової трансформації окремих сегментів кредитного ринку ускладнюють кількісне оцінювання її впливу на рівень фінансової безпеки. Водночас результати сучасних досліджень переконливо свідчать про високий інноваційний потенціал банківського сектору та його здатність до безперервної модернізації фінансових послуг [12, с. 79]. Разом із тим ефективність цифрової трансформації безпосередньо залежить від реалізації вираженої стратегії її впровадження, яка має поєднувати технологічний розвиток із належним рівнем захисту банківської системи, забезпеченням її фінансової стійкості та операційної надійності.

З огляду на запропоноване трактування фінансової безпеки кредитного ринку, її оцінювання доцільно здійснювати на основі системи показників, що одночасно характеризують стійкість кредитного портфеля та здатність фінансових посередників реалізовувати кредитну функцію. Окремі показники, що визначають безпекові характеристики банківського сегмента кредитного ринку наведено в таблиці (табл. 2).

Таблиця 2

**Деякі показники, що характеризують фінансову безпеку
банківського сегмента кредитного ринку України в 2021–2025 рр.**

Показники / роки	2021	2022	2023	2024	2025	2026*
Кількість банківських установ, од.	71	67	63	61	60	58
Кредити корпоративного сектору, млрд грн / темп приросту	835,7 / 105,1	847,6 / 101,4	828,4 / 97,7	891,6 / 107,6	880,3 / 98,7	940,2 / 106,8
Непрацюючі кредити (NPL), млрд / частка, %	301,7 / 36,1	363,3 / 42,9	365,5 / 44,1	347,4 / 39,0	149,6 / 17,0	144,3 / 15,4
Кредити фізичним особам, млрд грн / темп приросту	256,3 / 123,0	224,3 / 87,5	240,8 / 107,4	295,6 / 122,8	368,7 / 124,7	103,5 / 109,4
Непрацюючі кредити, млрд грн (NPL серед фіз. осіб) / частка, %	43,2 / 16,9	68,3 / 30,4	56,7 / 23,5	45,8 / 15,5	39,7 / 10,8	41,8 / 10,4
Непрацюючі кредити (NPL) по банківській системі, млрд грн / частка, %	345,1 / 30,0	432,1 / 38,1	422,4 / 37,4	393,2 / 30,3	189,3 / 13,9	186,5 / 12,6

*станом на 01.05.2026

Джерело: побудовано авторами за [13].

Передусім слід відзначити поступове скорочення кількості банківських установ, що функціонують на ринку. Хоча цей показник не є прямим індикатором фінансової безпеки, він опосередковано характеризує здатність банківського сектору функціонувати в межах установлених регуляторних вимог. Вибуття окремих установ із ринку свідчить про неспроможність частини банків забезпечувати необхідний рівень фінансової стійкості та виконувати обов'язкові економічні нормативи. Хоча й вкрай важко оцінити взаємозв'язок кількості банківських установ та рівень цифрової трансформації, варто погодитись, що цифрові інструменти повинні бути не тільки цілями реалізації фінансових операцій, а й сприяти мінімізації банківських ризиків [14]. Зважаючи на різку варіативність показника інституційного насичення ринку, можна констатувати, що поки досягти цієї цілі не вдається.

Слушною є думка про те, що при виборі показників для оцінки фінансової безпеки банків важливо враховувати досвід вітчизняних фінансових установ щодо зовнішніх і внутрішніх загроз, але при цьому не ігнорувати їх впливу на політичну і економічну ситуацію в країні [15, с. 35]. Найбільш показовими є зміни якості кредитного портфеля корпоративного сектору. На початку досліджуваного періоду частка непрацюючих кредитів залишалася критично високою, досягнувши у 2023 році 44,1%, тобто фактично майже половина кредитів корпоративним позичальникам не обслуговувалася належним чином. Це свідчило про суттєве порушення фінансової безпеки кредитного ринку. Водночас уже станом на 2026 рік цей показник скоротився до 15,4%, що формально свідчить про істотне покращення якості кредитного портфеля.

Разом із тим оцінка зазначених змін не може обмежуватися лише аналізом динаміки NPL. Скорочення частки проблемних кредитів супроводжувалося стриманими темпами приросту кредитування корпоративного сектору, що може свідчити про більш консервативну кредитну політику банків та послаблення реалізації ними посередницької функції. За таких умов поліпшення окремих показників фінансової стійкості досягається,

зокрема, за рахунок зниження кредитної активності, а не виключно внаслідок підвищення ефективності кредитного ринку. Більше того, незважаючи на рекордне «оздоровлення» кредитного портфелю банківського сектору з часів 2008 року, основною причиною стало не ефективне управління фінансовою безпекою, а масштабне списання старих боргів найбільшим державним банкам країни [16].

Аналогічна тенденція простежується й у сегменті кредитування фізичних осіб. Незважаючи на суттєве скорочення частки непрацюючих кредитів, позитивна динаміка також відбувалася в умовах стриманого розширення кредитного портфеля. У цілому для банківської системи характерним є істотне покращення якості кредитних активів, однак запропонований підхід до оцінювання фінансової безпеки кредитного ринку дозволяє зробити ширший висновок: аналіз має враховувати не лише рівень кредитного ризику, а й спроможність фінансових посередників повною мірою виконувати функцію трансформації фінансових ресурсів у кредитні ресурси для економіки.

Хоча небанківський сегмент кредитного ринку за масштабами діяльності суттєво поступається банківському, його роль у кредитуванні окремих категорій позичальників залишається вагомою. Насамперед це стосується кредитування фізичних осіб кредитними спілками та окремих видів фінансування, що здійснюються фінансовими компаніями, у тому числі суб'єктів господарювання. З огляду на це комплексне оцінювання фінансової безпеки кредитного ринку потребує врахування показників діяльності небанківських кредитних установ (табл. 3).

Таблиця 3

**Деякі показники, що характеризують фінансову безпеку
сегмента небанківських кредитних установ України в 2021–2025 рр.**

Показники / роки	2021	2022	2023	2024	2025	2026*
Кількість кредитних спілок, од.	278	162	133	104	85	81
Кількість кредитів (КС), млн грн	1974,1	1270,0	1244,1	1094,5	999,7	969,4
Заборгованість за простроченими кредитами, млн грн	527,9	535,9	401,2	348,0	264,9	253,0
Кількість фінансових компаній, од.	935	760	559	479	411	399
Кредити фінансових компаній, млн грн	35311,7	18739,7	32514,4	28666,6	49783,5	32335,1
Сума заборгованості за кредитами фінансових компаній, млн грн	71635,3	77708,4	102196,7	90203,8	128099,8	131587,5

Джерело: побудовано авторами за [17], [18].

Аналіз показників небанківського сегмента кредитного ринку свідчить про його суттєву трансформацію протягом досліджуваного періоду. Кількість кредитних спілок скоротилася з 278 установ у 2021 р. до 81 у 2026 р., а обсяг наданих ними кредитів зменшився майже вдвічі — з 1974,1 млн грн до 969,4 млн грн. Попри скорочення простроченої заборгованості з 527,9 млн грн до 253,0 млн грн, її частка щодо кредитного портфеля залишається значною, що свідчить про збереження підвищеного рівня кредитного ризику в цьому сегменті.

Схожою є тенденція щодо кількості фінансових компаній, яка скоротилася з 935 до 399 установ. Водночас обсяг кредитів, наданих фінансовими компаніями, характеризувався суттєвою волатильністю, а загальна сума заборгованості за кредитами зросла з 71,6 млрд грн

у 2021 р. до 131,6 млрд грн станом на 2026 р. Це свідчить про посилення ролі фінансових компаній у кредитуванні за одночасного скорочення кількості учасників ринку, що підтверджує подальшу концентрацію небанківського сегмента кредитного ринку.

Показники діяльності небанківських кредитних установ також характеризують неоднозначні тенденції у сфері фінансової безпеки. З одного боку, спостерігається поступове скорочення кількості кредитних спілок і фінансових компаній, що свідчить про подальшу концентрацію цього сегмента та посилення регуляторних вимог до його учасників. З іншого боку, кредитні спілки продовжують характеризуватися суттєвими обсягами простроченої заборгованості, що вказує на збереження кредитних ризиків у цьому секторі. Науковці зауважують, що: «...значний вплив на стан безпеки у сфері небанківських фінансових послуг мають криміногенні фактори, пов'язані з високим рівнем тіньової економіки, недосконалістю нормативно-правового регулювання, обмеженістю ресурсів фінансових установ, а також недостатнім рівнем фінансової культури населення» [19, с. 213].

Водночас цифрова трансформація небанківського кредитування має подвійний вплив на його фінансову безпеку. Спрощення процедур дистанційного отримання кредитів, автоматизація прийняття рішень та використання цифрових каналів обслуговування підвищують доступність кредитних послуг, однак одночасно посилюють вимоги до оцінювання кредитоспроможності позичальників, управління кредитним ризиком та захисту прав споживачів фінансових послуг. Тобто не нівелюючи цифровізацію небанківського сегменту кредитного ринку, як джерело його інклюзивності та інноваційності [20], не варто ігнорувати виклики та загрози, що вона створює, зокрема в частині впливу на фінансову безпеку.

Окрім сегментів кредитного ринку, що функціонують у межах інституційної структури фінансової системи України, кредитні відносини дедалі активніше розвиваються у цифровому середовищі, формуючи нові моделі взаємодії між кредиторами та позичальниками. Це змінює кон'юнктуру кредитного ринку, трансформує механізми реалізації фінансового посередництва та розширює спектр ризиків, що визначають рівень його фінансової безпеки.

У цьому контексті світові регулятори дедалі більше фокусуються на формуванні єдиного регуляторного середовища, здатного забезпечити стійкість фінансових установ в умовах активної цифрової трансформації фінансового сектору. Показовим прикладом такого підходу є Регламент Європейського Союзу Digital Operational Resilience Act (DORA), який із 2025 року встановлює уніфіковані вимоги до управління ризиками інформаційно-комунікаційних технологій, моніторингу ризиків, пов'язаних із залученням сторонніх ІТ-провайдерів, тестування цифрової операційної стійкості та реагування на інциденти для всіх категорій фінансових установ [21]. Таким чином, у сучасній регуляторній практиці цифрова трансформація розглядається не лише як джерело технологічних переваг, а й як самостійний напрям формування фінансової стійкості та операційної надійності фінансового сектору, незалежно від інституційної належності його учасників.

Таким чином, сучасні процеси цифрової трансформації кредитного ринку потребують не лише адаптації підходів до управління ризиками окремих фінансових установ, а й перегляду методологічних засад оцінювання фінансової безпеки кредитного ринку загалом. Попри активне вдосконалення нормативно-правового регулювання фінансового сектору України, питання комплексного врахування цифрових ризиків у системі оцінювання фінансової безпеки кредитного ринку досі залишається недостатньо врегульованим. Особливої актуальності це набуває в умовах відсутності чинної

державної методики оцінювання економічної безпеки, яка б інтегрувала показники цифрової трансформації, цифрової операційної стійкості та функціональної ефективності фінансового посередництва до системи оцінювання фінансової безпеки держави. На наш погляд, розроблення такого методичного підходу має стати одним із пріоритетних напрямів подальшого розвитку системи державного регулювання фінансового ринку України.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження засвідчило, що забезпечення фінансової безпеки кредитного ринку в умовах цифрової трансформації не може обмежуватися традиційною оцінкою фінансової стійкості окремих фінансових установ або рівня кредитного ризику. Цифровізація істотно змінює механізми функціонування кредитного ринку, розширюючи спектр факторів, що визначають його безпеку, але водночас не змінюючи економічної сутності самої категорії фінансової безпеки.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в уточненні змісту поняття фінансової безпеки кредитного ринку, обґрунтуванні необхідності оцінювання її через поєднання двох взаємопов'язаних складових — фінансової стійкості кредитного ринку та спроможності його суб'єктів повною мірою реалізовувати функцію фінансового посередництва. Запропонований підхід дозволив систематизувати основні канали впливу цифрової трансформації на фінансову безпеку кредитного ринку та визначити ризики, що трансформуються або актуалізуються в межах кожного з них.

Практична цінність дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності комплексного оцінювання фінансової безпеки кредитного ринку з урахуванням як банківського, так і небанківського сегментів, а також інтеграції показників цифрової трансформації, цифрової операційної стійкості та ефективності фінансового посередництва до майбутньої методики оцінювання економічної безпеки держави. Проведений аналіз засвідчив, що покращення окремих показників якості кредитного портфеля не завжди супроводжується посиленням посередницької функції кредитного ринку, а тому оцінювання його фінансової безпеки має здійснюватися на основі збалансованого врахування обох складових.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з розробленням інтегральної методики кількісного оцінювання фінансової безпеки кредитного ринку, яка враховуватиме вплив цифрової трансформації та особливості функціонування окремих сегментів кредитного ринку.

Фінансування. Дослідження виконано без залучення цільового фінансування.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Декларація використання ШІ. Під час підготовки рукопису окремі інструменти штучного інтелекту використовувалися для технічної, мовної та редакційної підтримки роботи з текстом. Автори самостійно сформулювали наукову ідею дослідження, здійснили аналіз, інтерпретацію результатів, підготували висновки та несуть повну відповідальність за зміст статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О., Лагно А. Природа фінансової безпеки банківської системи. Світ фінансів. 2023. № 3 (72). С. 141–155. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2022.03.141>
2. Вергелюк Ю. Ю. Фінансова безпека кредитного ринку. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 11. С. 31–36. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2018/7.pdf

3. Барановський О. І., Путінцева Т. Місце і роль ліквідності комерційних банків у забезпеченні їх фінансової безпеки. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2020. № 3 (34). С. 4–18. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i34.215347>
4. Betancourt C., Aranda V., García C., Villanueva E. Strategic Risks and Financial Digitalization: Analyzing the Challenges and Opportunities for Fintech Firms and Neobanks. *Journal of Risk and Financial Management*. 2026. Vol. 19, No. 1. Art. 66. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm19010066>
5. Mester L. J. Cybersecurity and Financial Stability : speech at the 2019 Financial Stability Conference "Financial Stability: Risks, Resilience, and Policy", Federal Reserve Bank of Cleveland and the Office of Financial Research, Cleveland, OH, November 21, 2019. URL: <https://www.clevelandfed.org/collections/speeches/2019/sp-20191121-cybersecurity-and-financial-stability>
6. Anand K., Duley C., Gai P. Cybersecurity and Financial Stability. *Deutsche Bundesbank Discussion Paper*. 2022. No. 08/2022. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4073158>
7. Verheliuk Y., Hantsiak M., Fomov D. Digital transformation of the banking system: global guidelines for Ukraine. *Finance of Ukraine*. 2025. № 3. Pp. 45–57. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2025.03.045>
8. Ганцяк М. AI-агенти на фінансовому ринку: глобальні тенденції та перспективи впровадження в Україні. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2026. № 1 (13). С. 95–114. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2026-13-95-114>
9. Вергелюк Ю. Ю., Ганцяк М. О., Фомов Д. О. Fintech як драйвер економічного відновлення України. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2024. № 10. С. 167–172. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10402>
10. Колодізев О. М., Береговий В. О. Фінансова безпека банків в умовах воєнного стану: вплив диджитал-інструментів та інновацій. *Бізнес Інформ*. 2024. № 9. С. 335–341. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-9-335-341>
11. Financial and Economic Security in the Field of Financial Markets at the Stage of European Integration / A. Novak et al. *International Journal of Professional Business Review*. 2022. Vol. 7, No. 5. Art. e0835. DOI: <https://doi.org/10.26668/businessreview/2022.v7i5.e835>
12. Ситник Н., Половчак І. Цифровізація та кібербезпека у забезпеченні фінансової безпеки банків в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2024. Т. 89, № 4. С. 70–81. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.070
13. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів у цілому по системі / Національний банк України. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3>
14. Москаленко Н. Концептуальні аспекти фінансової безпеки банку. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2024. № 1. С. 53–58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-5940.1.2024.8>
15. Заячківська О., Сиротюк О. Фінансова безпека банківського сектору України. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія: Економічні науки*. 2023. Т. 1, № 101. С. 33–41. DOI: <https://doi.org/10.31713/ve120234>
16. Обсяг NPL стрімко впав удвічі через списання держбанків / Фінансовий клуб. 2026. URL: <https://finclub.net/news/obsiah-npl-bankivskoi-systemy-vpav-udvichi.html>
17. Показники діяльності кредитних спілок / Національний банк України. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
18. Показники діяльності фінансових компаній / Національний банк України. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
19. Лекарь А. С. Організаційні засади забезпечення безпеки на ринку небанківських фінансових послуг в Україні. *Право і суспільство*. 2026. № 3. С. 208–214. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2026.3.28>
20. Заславська О. І. Роль небанківських фінансових установ в умовах війни: виклики, адаптація та перспективи. *Економіка: реалії часу*. 2025. № 2 (78). С. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.02.2025.7>
21. Digital Operational Resilience Act (DORA) / European Banking Authority. URL: <https://www.eba.europa.eu/activities/direct-supervision-and-oversight/digital-operational-resilience-act>

Yuliia Verheliuk

PhD in Economics, Associate Professor

Associate Professor of the of the Department of Financial Markets and Technologies

State Tax University

Irpin, Ukraine

ORCID ID: 0000-0003-1773-6631

e-mail: verheliuk@ukr.net**Mykhailo Hantsiak**

PhD in Finance, Banking and Insurance

Acting Head of the Department of Financial Policy

State Research Institute of Informatization and Economic Modeling

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-6136-3193

e-mail: m.hantsyak@ukr.net**FINANCIAL SECURITY OF THE CREDIT MARKET
IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION**

Abstract. The article examines the specific features of ensuring the financial security of the credit market in the context of digital transformation. The necessity of a comprehensive approach to the financial security of the credit market as an integrated system encompassing both banking and non-banking segments is substantiated. Contemporary scientific approaches to the interpretation of the financial security of financial institutions, financial sector digitalization, digital operational resilience, and risk management are summarized. An authorial definition of the financial security of the credit market is proposed, according to which it is understood as a state of the credit market that ensures the stable functioning of credit relations, the effective performance of financial intermediaries' functions, and the ability to withstand internal and external threats. A conceptual framework for assessing the impact of digital transformation through technical, behavioral-business, algorithmic, and functional channels is presented. In addition, financial security risks that are transformed or become more significant within each of these channels are systematized. Contemporary international approaches to ensuring the digital operational resilience of financial institutions are analyzed, and their importance for the development of the regulatory environment of the financial market is determined. The financial security indicators of the banking and non-banking segments of the Ukrainian credit market are analyzed. It is established that the assessment of the financial security of the credit market should be based on a comprehensive consideration not only of financial stability and credit portfolio quality indicators but also of the effectiveness of the credit intermediation function performed by financial intermediaries. The expediency of integrating indicators of digital transformation, digital operational resilience, and the functional efficiency of financial intermediation into a future methodology for assessing the state's economic security is substantiated.

Keywords: financial security; financial intermediaries; financial market; credit market; credit risk; credit services; digital transformation; digitalization.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Baranovskyi, O., & Lahno, A. (2023). The nature of financial security of the banking system. *The World of Finance*, 72(3), 141–155. <https://doi.org/10.35774/sf2022.03.141> [in Ukrainian]
2. Verheliuk, Yu. Yu. (2018). Financial security of the credit market. *Investments: Practice and Experience*, (11), 31–36. http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2018/7.pdf [in Ukrainian]
3. Baranovskyi, O. I., & Putintseva, T. (2020). The place and role of commercial banks' liquidity in ensuring their financial security. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(34), 4–18. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i34.215347> [in Ukrainian]
4. Betancourt, C., Aranda, V., García, C., & Villanueva, E. (2026). Strategic Risks and Financial Digitalization: Analyzing the Challenges and Opportunities for Fintech Firms and Neobanks. *Journal of Risk and Financial Management*, 19(1), Article 66. <https://doi.org/10.3390/jrfm19010066>
5. Mester, L. J. (2019, November 21). *Cybersecurity and financial stability* [Speech]. 2019 Financial Stability Conference "Financial Stability: Risks, Resilience, and Policy", Federal Reserve Bank of Cleveland and the Office of Financial Research, Cleveland, OH, United States. <https://www.clevelandfed.org/collections/speeches/2019/sp-20191121-cybersecurity-and-financial-stability>
6. Anand, K., Duley, C., & Gai, P. (2022). *Cybersecurity and financial stability* (Deutsche Bundesbank Discussion Paper No. 08/2022). Deutsche Bundesbank. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4073158>

7. Verheliuk, Y., Hantsiak, M., & Fomov, D. (2025). Digital transformation of the banking system: global guidelines for Ukraine. *Finance of Ukraine*, (3), 45–57. <https://doi.org/10.33763/finukr2025.03.045>
8. Hantsiak, M. (2026). AI-agents in the financial market: global trends and prospects of implementation in Ukraine. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 1(13), 95–114. <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2026-13-95-114> [in Ukrainian]
9. Verheliuk, Yu. Yu., Hantsiak, M. O., & Fomov, D. O. (2024). Fintech as a driver of economic recovery of Ukraine. *Internauka. Series: Economic Sciences*, (10), 167–172. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10402> [in Ukrainian]
10. Kolodiziev, O. M., & Berehovi, V. O. (2024). Financial security of banks under martial law: impact of digital tools and innovations. *Business Inform*, (9), 335–341. <https://doi.org/10.32783/2222-4459-2024-9-335-341> [in Ukrainian]
11. Novak, A., et al. (2022). Financial and Economic Security in the Field of Financial Markets at the Stage of European Integration. *International Journal of Professional Business Review*, 7(5), Article e0835. <https://doi.org/10.26668/businessreview/2022.v7i5.e835>
12. Sytnyk, N., & Polovchak, I. (2024). Digitalization and cybersecurity in ensuring the financial security of banks under war conditions. *Galician Economic Journal*, 89(4), 70–81. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.070 [in Ukrainian]
13. National Bank of Ukraine. (n.d.). *Volumes of active operations and the share of non-performing assets in the system as a whole*. Supervisory Statistics. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3> [in Ukrainian]
14. Moskalenko, N. (2024). Conceptual aspects of bank's financial security. *Collection of Scientific Papers of the State Tax University*, (1), 53–58. <https://doi.org/10.32782/2617-5940.1.2024.8> [in Ukrainian]
15. Zaiachkivska, O., & Syrotiuk, O. (2023). Financial security of the banking sector of Ukraine. *Bulletin of the National University of Water and Environmental Engineering. Series: Economic Sciences*, 1(101), 33–41. <https://doi.org/10.31713/ve120234> [in Ukrainian]
16. Financial Club. (2026). *The volume of NPL fell sharply by half due to the write-off of state banks*. <https://finclub.net/news/obsiah-npl-bankivskoi-systemy-vpav-udvichi.html> [in Ukrainian]
17. National Bank of Ukraine. (n.d.). *Performance indicators of credit unions*. Supervisory Statistics. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> [in Ukrainian]
18. National Bank of Ukraine. (n.d.). *Performance indicators of financial companies*. Supervisory Statistics. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> [in Ukrainian]
19. Lekar, A. S. (2026). Organizational principles of ensuring security on the non-banking financial services market in Ukraine. *Law and Society*, (3), 208–214. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2026.3.28> [in Ukrainian]
20. Zaslavska, O. I. (2025). The role of non-banking financial institutions under war conditions: challenges, adaptation and prospects. *Economics: Realities of Time*, 78(2), 67–74. <https://doi.org/10.15276/ETR.02.2025.7> [in Ukrainian]
21. European Banking Authority. (n.d.). *Digital Operational Resilience Act (DORA)*. <https://www.eba.europa.eu/activities/direct-supervision-and-oversight/digital-operational-resilience-act>

Стаття надійшла до редакції 08.06.26

Рецензовано 02.07.26

Опубліковано 09.07.2026 р.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.